

URBANISTYKA

Krystyna Paprzyca

Dr hab. inż. arch.
Politechnika Krakowska
Instytut Projektowania Urbanistycznego
Katedra Kształtowania Środowiska Mieszkaniowego

KONTEKST MIEJSCA, TOŻSAMOŚĆ MIEJSCA CONTEXT OF THE PLACE, IDENTITY OF THE PLACE

STRESZCZENIE

Tożsamość w środowisku mieszkaniowym jest jednym z zasobów, tak cennym jak: woda, powietrze, flora i fauna. Czytelność tożsamości powinien być podstawowym czynnikiem jakości architektury, oraz jakości architektury krajobrazu i powinien być rozpoznawalny jako ważny zasób. Jest ona istotnym czynnikiem mającym wpływ na jakość życia mieszkańców zamieszkujących daną przestrzeń, zarówno z psychologicznego, społecznego jak i kulturowego punktu widzenia. By o tożsamość dbać, trzeba najpierw uświadomić ją sobie, zdawać sobie sprawę z jej roli i znaczenia dla naszego życia i mieszkania w danym środowisku. Istotnym dla człowieka jest rozumienie zjawiska sensu życia w odniesieniu do przestrzeni życia, jako swojego miejsca w świecie. Ponieważ kiedy zrozumie się wszechogarniający rytm życia miejsca zamieszkania, „ruch”, smak, zrozumie się nieco z życia.

Słowa Kluczowe:

kontekst miejsca, tożsamość miejsca, jakość architektury.

ABSTRACT

Identity in a housing environment is one of its resources as valuable as its water, air, flora and fauna. The readability of identity should be the basic factor of the quality of architecture and landscape architecture recognizable as a significant resource. It is an important factor which influences the living standard of people who inhabit a given space from a psychological, social and cultural point of view. In order to care for identity, we must be aware of it, of its role and significance in our lives and residence in a given environment. Man must understand the phenomenon of the meaning of life with respect to its space as his place in the world. When we understand the all-embracing rhythm and taste of the life of a place of residence, we will comprehend life itself.

Key words:

context of a place, identity of a place, quality of architecture.

Zachwyca nas zauważalne piękno, lecz wieczne jest to, co niewidoczne.
Marie von Edner - Eschenbach.

Niezwykłą manifestacją siły tworzenia przez człowieka jest architektura, treść architektoniczna danego miejsca, przestrzeni, której głównym zadaniem jest kształtowanie optymalnych warunków do życia i zamieszkania dla człowieka. Treść architektoniczna danej przestrzeni, danego miejsca zmienia się w czasie,

Jakość życia i mieszkania w danej przestrzeni¹ uzależniona jest od związków zachodzących między środowiskiem, społeczeństwem a architekturą, i jest jakąś prawdą. Prawda ta jest nierozzerwalnie związana z tożsamością² miejsca, zbiorami cech postrzeganych jako formy przestrzenne, cech dotyczących „życia” i „mieszkania” człowieka w danej przestrzeni-³ pewnych treści zawartych w danym wnętrzu . „Życie” i „mieszkanie” człowieka w przestrzeni nadaje jej określoną dynamikę, wartość, człowiekowi natomiast dostarcza pewną dramaturgię czy romantyczność przeżyć, doświadczeń o charakterze emocjonalnym, estetycznym, duchowym itp.

Przez wieki człowiek kształtował przestrzeń swojego życia zgodnie ze swoją wiedzą i wiarą, nadając miejscu wiele cech związanych z tradycją i kulturą miejsca. Człowiek formował swoje środowisko zamieszkania podporządkowując się naturze, wpisując się w krajobraz, szanując otoczenie, w którym mieszkał.

Każde miejsce posiadało swój określony charakter zależny od danego

otoczenia, formy i ludzi zamieszkującej daną przestrzeń, dorobku ludzkości. Do cech, które kształtowały przestrzeń architektoniczną zaliczyć można lokalne czynniki takie jak : topografia, klimat, technologia budynków, tradycja kulturowa, itp. Miasta i miasteczka stanowiły spójną , zintegrowaną, wkomponowaną w krajobraz całość. Były schronieniem dla określonej grupy ludzi, często zamieszkującej daną przestrzeń z pokolenia na pokolenie. Etniczna identyfikacja była jednym z decydujących aspektów formowania duchowych wartości oraz tożsamości zarówno przestrzennej jak i społecznej. Budowniczości przestrzeni wielokrotnie byli mistrzami kształtowania przestrzeni życia człowieka, mając pokorę wobec środowiska. Byli mistrzami, którzy potrafili stworzyć nastrój danego miejsca, wnętrza , które odbierane było i jest do dzisiaj wszystkimi zmysłami . Potrafili oni zatrzymać czas na efemerycznych zjawiskach jak zapach, smak , dźwięk, obrazy zapamiętywane w danych przestrzeniach, które dla odbiorcy przestrzeni nabierają wielokrotnie duchowego znaczenia. Te zmysłowe zapamiętane drobiazgi stają się drózkami prowadzącymi do wewnętrznych duchowych przemyśleń, przeżyć.

Jeśli człowiek potrafi zapisać zmysłami ten czas w przestrzeni, przestaje on być czasem straconym, staje się czasem odnalezionym, zapamiętanym. Barwa, dźwięk, smak są impulsami przenoszącymi nas w czasie i przestrzeni, a umiejętność dostrzegania w przestrzeni naszymi

¹ „W namyśle nad człowiekiem, postaciami życia zbiorowego, kulturą jawi się przekonanie o wyjątkowym znaczeniu przestrzeni, która stanowiła i może nadal stanowić obiektywną podstawę kształtowania więzi między ludźmi.” Str 59 R. Dyoniziak ,K. Iwanicka ,A. Karwińska ,Z. Pucek , Społeczeństwo w procesie zmian, zarys socjologii

ogólnej ,Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 1994 r.

² Tożsamość jest jedną z ważniejszych charakterystyk kultury i sztuki.

³ Tożsamość wynika ze związku architektury z miejscem,(z przestrzenią) w którym ona powstaje, będące integralną częścią przyrody, oraz z ludźmi w danej przestrzeni żyjącymi i mieszkającymi.

zmysłami tych odczuć, wartości, uczy nas umiejętności czerpania radości z tych efemerycznych chwil przeżywanych w danych przestrzeniach, miejscach naszego życia i mieszkania. Te momenty w naszym życiu pogłębiają nasze przeżywanie chwil, wzbogacają zmysłowo, ale również wzbogacają nasze duchowe życie. Wiele jest takich miejsc z „kolorytem odczuć”, do których wielokrotnie w swoich myślach, snach, powracamy. Jako przykład mogą posłużyć miasteczka śródziemnomorskie (fot.1,2,3,4).

„Dla pełnej identyfikacji miejsca nie wystarcza więc znajomość fizycznych parametrów, ale jest konieczna znajomość ludzkich działań, które są z tym miejscem związane, kojarzone lub przewidywane oraz opisów pojęć, które ludzie mają o tych zachowaniach się w danym otoczeniu... Można twierdzić, że celem głęboko pojętego projektowania urbanistyki i architektury jest tworzenie miejsc.”⁴

Rodzą się pytania. Jakiego środowiska życia i mieszkania powinniśmy szukać w przyszłości, by spełniało nasze oczekiwania? Jak powiązać treść miejsca (kulturę i jego tradycję) z otoczeniem i formą miejsca? Co będzie się składało na tożsamość miejsca w przyszłości?

Przysłowie egipskie mówi "Siłą prawdy jest jej trwałość"⁵ Zmienność różnych mód architektonicznych, świadczyć może o tym, że są one fałszywe. Dzisiejsze miasta, zdegradowane środowiska miejskie, przestrzenie życia i mieszkania często stają się molochami, które niszczą psychikę ludzi je zamieszkujących. Degradacja przestrzeni życia człowieka, degradacja środowiska kulturowego obraca się przeciwko niemu.

Lokalne i regionalne szczegóły dotyczące kształtowania przestrzeni życia i zamieszkania tracą na znaczeniu. Obecnie uwaga na te cechy osłabiona jest przez wpływ technologii. Identyfikacja technologii w każdym miejscu na świecie oraz poprzez ogólnoswiatową skalę architektury w konsekwencji niesie przestrzeń niczyją. Brak swojego miejsca zamieszkania i życia niesie za sobą ból z powodu niespełnienia, samotność i pustkę z powodu odrzucenia pragnień własnej duszy i serca, niespełnioną tęsknotą związaną z tożsamością miejsc, samotność. (fot. 5,6,7.)

K. Tange przestrzegał wprawdzie przed opanowaniem architektury przez miejscowe tradycje. Jego zdaniem dzisiejszą architekturę powinien charakteryzować uniwersalizm przekraczający granicę państw. *Sądzę, że regionalizm nie jest dzisiaj zdolny do inspirowania architektury. Obecnie praca twórcza stanowi połączenie techniki i wartości humanistycznych. Tradycja jest katalizatorem, który umożliwia pewien proces, ale w produkcie finalnym znaleźć go nie można. Jeżeli można odnaleźć tradycję w dzisiejszej architekturze japońskiej, która praktycznie wywodzi się z tradycji, bądź w mojej architekturze – jest to dla mnie jedynie świadectwo ubóstwa. Nie chciałbym, aby moje dzieła miały piętno tradycji*⁶

W dzisiejszych czasach szereg procesów przyczynia się do tego, że przestrzeń życia i mieszkania człowieka odgrywa już nieco inną rolę niż w przeszłości. W przestrzeniach tych relacje między ludźmi ograniczają się tylko do kontaktów, w których nie obowiązują normy zachowań, wzorów zachowań, nie

⁴K. Lenartowicz, O psychologii architektury, Politechnika Krakowska, Kraków, 1992 r, str 35

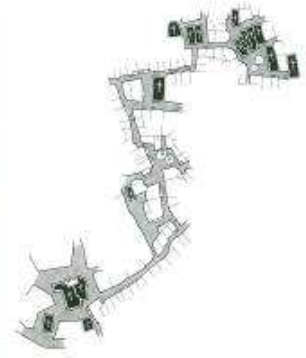
⁵ „Egipskie źródła objawienia” (Nauka Ptahhotepa) Rechmaata Nachtiego

⁶Zoltan Kosa, Kenzo Tange, Architektura i architektki świata współczesnego, Arkady, Warszawa 1977, str 13

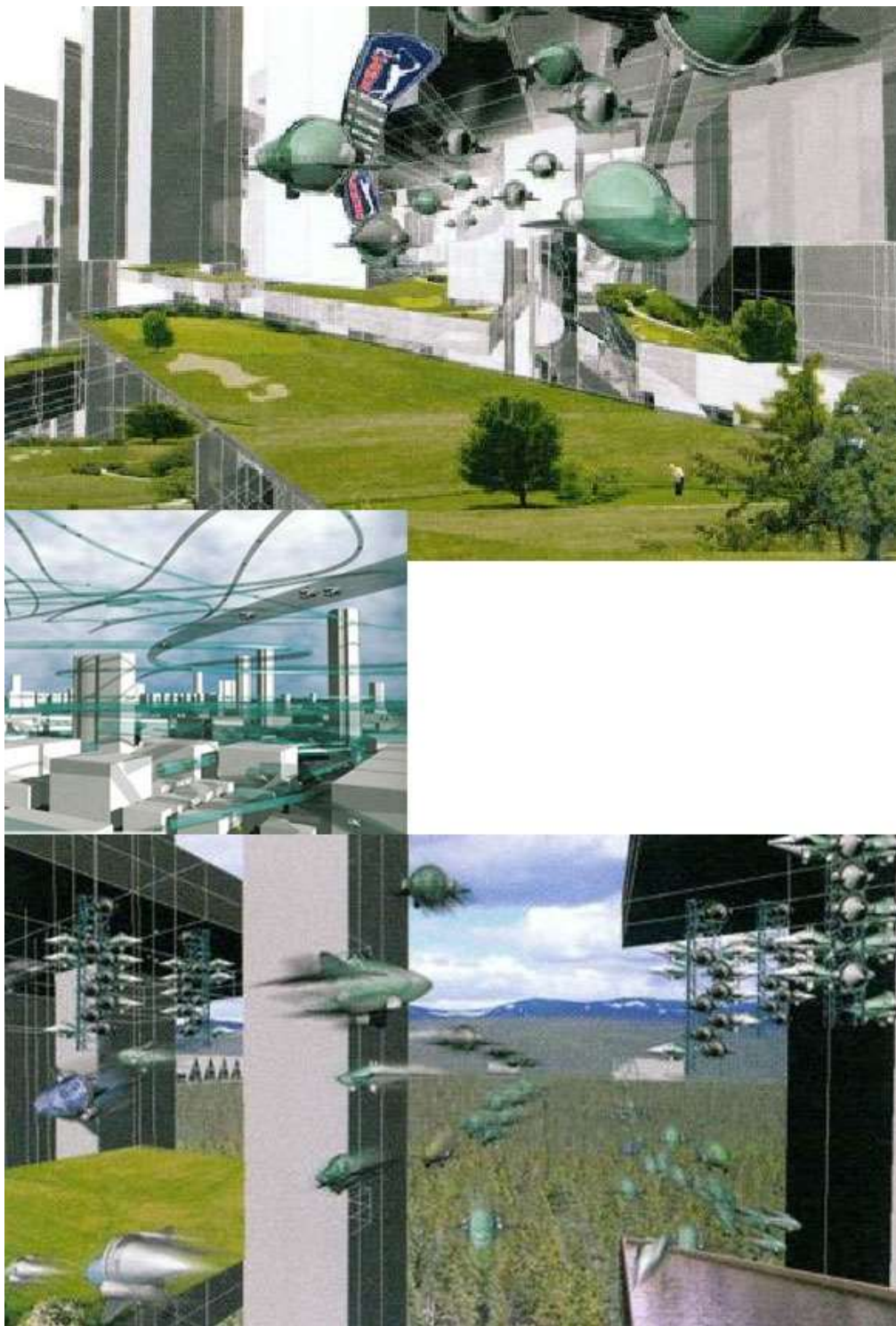
funkcjonuje kontrola społeczna. Przestrzeń przestaje być dziedziczona, słabną więzi związane z miejscem zamieszkania w zamian za ciągłą migrację ludności, przypadkowy związek z miejscem życia i zamieszkania. Te procesy przyczyniają się do nasilenia niekorzystnych zjawisk takich jak osamotnienie, obojętność wobec losu drugiego człowieka, wandalizmu, oraz innego rodzaju zjawisk patologicznych.

Architektura i urbanistyka jest tłem dla wszelkiej aktywności, płaszczyzną kształtowania życia społecznego, kontroli społecznej, norm zachowań wzorców. Człowiek kształtuje środowisko

zamieszkania, ale to środowisko mieszkaniowe, przestrzeń życia człowieka modeluje, kształtuje go również. Sztuką jest wydobycie z przestrzeni życia - ruchu, rytmu życia, by ludzie czuli, jak dane wnętrza wyrasta z ziemi, a ludzie są w tę ziemię wrośnięci, podobnie jak przyroda. Chińskie przysłowie mówi „ *Nauka, która trafia do uszu, lecz nie do serca, jest jak obiad zjedzony w marzeniach* ”. Podobnie jest z przestrzenią naszego życia i mieszkania

Il. 1,2,3,4 Miasteczka śródziemnomorskie, (Steven & Cathi House, Mediterranean villages: an architectural journey, The Images Publishing Group Pty Ltd 2004.)

Il. 5,6,7. Miasto podniebnych pojazdów , Wyprzedzające historię, (MVRDV/ UWM , Skaycar City, A pre-emptive History, Winy Maas & Grace La, Acta , 2007)

LITERATURA

1. Dyoniziak R., Iwanicka K., Karwińska A., Pucek Z., *Społeczeństwo w procesie zmian, zarys socjologii ogólnej*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 1994 r.,
2. House S., House C., *Mediterranean villages: an architectural journey*, The Images Publishing Group Pty Ltd 2004,
3. Kosa Z., Tange K., *Architektura i architekci świata współczesnego*, Arkady, Warszawa 1977,
4. Lenartowicz K., *O psychologii architektury*, Politechnika Krakowska, Kraków , 1992 r
5. Pawłowska K., *Idea swojskości miasta*, Politechnika Krakowska, Kraków, 2001
6. Myczkowski Z., *Krajobraz wyrazem tożsamości w wybranych obszarach chronionych w Polsce*, Politechnika Krakowska, Kraków 2003
7. Radzewanowski Z., *O niektórych problemach regionalizmu i ekologii w architekturze i urbanistyce*, Politechnika Krakowska, Kraków, 2005
8. Zuziak Z., *O tożsamości urbanistyki*, Politechnika Krakowska, Kraków, 2008